

leményünk szerint az állam sarkalatos feladatai a könyvtárügy fenntartásában. Ehelyett a szakmai érdekvédelmi funkcióját lenne szükséges megerősíteni, mégpedig valamennyi könyvtártípus működési biztonsága érdekében.

Budapest, 1990. március

Pallósiné Toldi Márta

Nagyon kellett a szikra, amely felpörgetheti szakmai lekiismeretünk motorját. Szeretném, ha az MKE kérdéssora azzá válna. Ezért tartottam kötelességemnek a véleménynyilvánítást.

A vitaanyag ráhangoló, múltat elemző megállapításait *általában és egészében* érvényesnek tartom. Néhány ponton apróbb ellenvéleményeim vannak, amelyek értelmezési különbségekből is táplálkozhatnak. Nem gondolom például, hogy a "változások kényszere" hat ki "demoralizálólag" a szakma egészére, sőt a tapasztalható jelenségek leírására sem a fenti jelzót tartom alkalmasnak. Úgy vélem, a válságjelenségek sokkal inkább a szakma önbizalom-hiányát, akcióképtelenségét tették nyilvánvalóvá. A létező szakmai ismeretanyag "elavultságát" sem fogadom el - így hiteltelen a minősítés, és rosszabb színben tünteti fel a szakembereket, mint amilyenek a valóságban. A kiválasztódásra ható változók mégoly megnyomorító "mesterkedését" sem koronázta teljes siker: nem igaz, hogy csupa fejlődésre, gondolkodásra képtelen, ismereteinek avulásába belenyugvó kolléga maradt meg a pályán! Legalább ne akarjuk magunkat meggyőzni sorsfordító alkalmatlanságunkról!

Az alábbiakban az általam legfontosabbnak vélt kérdésekhez kapcsolódva, szinte tézisszerűen fogalmazom meg véleményemet.

I. A könyvtári szolgálat fenntartása

Tanácsi könyvtárak

Az állam köteles az állampolgári jogú könyvtárhasználat feltételeit biztosítani. Ennek a kötelezettségnek egyik vitathatatlan alapintézménye a tanácsi (lakóterületi) könyvtár.

A működés feltételeit normatív alapon (lakosságra számítva) - ellenőrizhetően - kell, szükséglet és nem maradék-elv alapján, az államigazgatás szerveihez eljuttatni. Ez a támogatás fedezze az alapszolgáltatások költségét, amelyet a leendő önkormányzatok saját forrásból kiegészítenének. Csak ezen felül tudom elképzelni - felhasználható többletként - a vállalkozásokból, térítéses szolgáltatásokból származó bevételt és az esetleges pályázati lehetőségeket. A fenntartó illetékességén túleső szolgáltatások finanszírozása két csoportban történjen:

- a megfizethető szolgáltatásokat a megrendelő térítse (pl. központi ellátás igénybevétele),
- a rendszerfeladatok viszont központi finanszírozást kívánnak (pl. szakmai-módszertani tanácsadás, könyvtárközi kölcsönzés).

A működő hálózatokat, rendszercsírákat jóvátehetetlen kár volna szétverni! Az állami felelősséget nem szabad szembeállítani az önkormányzati önállósággal. Hiszem és

vallom, szakmánk akkor cselekszik helyesen, ha a rendszerfeladatok finanszírozására a központi költségvetést igyekszik megnyerni. Ha ez a kísérlet eredménytelen maradna, a kényszerű visszavonulás előtt, egy jól átgondolt koncepció alapján, fel kell ajánlani a lehetőségeket az érintetteknek (tanácsoknak, később az önkormányzatoknak). Máskülönben cinkosai leszünk annak a pazarló, esetleg generációkat kirekesztő szolgáltatásmegvonó folyamatnak, amelyet számos önkormányzat - a kulturális szükségletek nem primer jellege folytán átmenetileg háborítatlanul - a következmények átlátása nélkül döntéseivel törvénytörően kivált.

Szakszervezeti könyvtárak

Mindenekelőtt tisztázandó: mely szerv a fenntartó? A munkahely vagy a szakszervezet? Mindkét esetben rá kellene bízni a döntést a közösségekre ill. munkahelyekre. Csak ott dőlhet el, érdemes-e fenntartani a munkahelyi ellátást! Ha a közösség képes áldozni rá, tegyen belátása szerint; de a könyvtárfenntartás vállalása helyett igénybe veheti az adókból finanszírozott lakóhelyi ellátást is. Ez utóbbi esetben prognosztizálható: a populáris irodalom iránti igényt a lakóhelyi könyvtárak nem fogják tudni jelenlegi feltételeikkel kielégíteni!

Az ellátó szervezetek összevonása a jelenlegi technikai, épületi, infrastrukturális háttérrel a tanácsi könyvtáraknál sok gonddal járna. Bár az is valószínű, hogy a más hálózatok felé való nyitás a racionalizálás irányába hatna.

Iskolai könyvtárak

Az iskolai könyvtári ellátás az oktatásügy felelőssége kell legyen! Ellátórendszeire nem szerencsés recepteket ajánlani: a helyi körülmények ismeretében szabad csak dönteni.

Egyetemi és főiskolai könyvtárak

Az országos vagy regionális szakkönyvtári szerepkörrel felruházott intézmény finanszírozásához állami hozzájárulás kívánatos.

Szakkönyvtárak

A működtetés lehetőségét itt is a fenntartókra bízom: a cég döntse el, milyen módon szervezi meg információs rendszerét. (Könyvtárat működtet? Csak szolgáltatásokat vásárol meg? Lakóterületi könyvtártól, annak anyagi támogatásával kér speciális szolgáltatásokat?)

Szakterületi országos központokra (könyvtárak és információs intézetek), szükség van, működésük állami hozzájárulás nélkül elképzelhetetlen.

II. A könyvtárügy öngazgatása

Az MKE szakmai érdekvédő, öngazgató funkciójának erősítése kívánatos. E funkciók intézményesülése garanciát jelenthet a hatékonyabb megvalósulásra.

A KMK megítélésem szerint akkor is vállalhat több, ellenőrzettebb szerepet a szakmai öngazgatásban, ha az OSZK keretében marad! A szervezeti változtatás helyett a feladatok egyeztetését, összehangolását kellene mielőbb elvégezni.

Igen fontos követelménynek tartom, hogy az állami könyvtárpolitika feltételbiztosító és feladatmeghatározó legyen. A részleteket rá kell bízni a szakmára, a felelős intézményvezetőkre, az öngazgatásra, a felhasználó közönségre.

A fenntartó felügyeleti jogába én beleérttem a “szakszerű működés” ellenőrzését is, erre viszont nem az államigazgatás hivatalnokainak kell alkalmasnak lenniük, hanem szakembereknek. A funkciót megbízásokkal lehetne gyakorolni (központi szerepkörű intézmények, egyesületi szakértői csoportok kaphatnának fizetett megbízásokat vagy tartós felkérést.).

A szakmai folyóiratok “irányításáról” az a véleményem, hogy másodlagos a lapgazda kiléte. A szerkesztőség önállósága, szuverenitása és a működés feltételeinek biztosítása fontos első fokon. A lapok tartalmilag úgy is olyanok, amilyenné a szakma teszi azokat közreműködéssel, kritikával, részvétellel vagy közönnyel. Számomra az a fontos, hogy legyenek és nem az, hogy kormány szerv vagy szakmai egyesület jegyzi a tulajdonjogot.

III. A stratégiai célok kijelölése

A vitaanyag jól kidolgozott része ez a fejezet. Tudatos, kiérlelt koncepciót sugall, érdemes a legitimitás elnyerésére. Én minden itt megfogalmazott céllal egyetértek (részletes véleményem a Könyvtárosban már korábban nyilvánosságot kaphatott), csupán sorrendiségi módosító javaslatom van. Tենnivalóink közül első helyre sorolom, hogy a könyvtáraknak mielőbb ki kell vívniuk a jó értelmű megkülönböztettség státuszát az állami feladatok sorában. Ezután, jövőbeli súlyára is tekintettel, a hazai könyvtári szolgálat koncepciózus, átfogó automatizálási tervének megalkotását érzem sürgetőnek. Ezt a programot a hivatalos könyvtárpolitika rangjára kell emelni és megvalósítása érdekében koncentrálni a szellemi és anyagi energiákat.

Szombathely, 1990. április 12.

Tilcsikné Pásztor Ágnes

A munkahelyi közművelődési könyvtárak fenntartására természetesen nem kötelezhetőek a szakszervezetek, de működtethetnek könyvtárat, akár a munkáltató támogatásával is, illetve létrejöhetnek tisztán vállalati pénzből finanszírozott könyvtárak is. Ez megegyezés kérdése.

Ha a könyvtárakat a művelődés alapintézményeként tekintjük, ha a szakszervezeti mozgalom érdekvédelme a szellemi, kulturális érdekek védelmét is jelenti, ha a munkahelyeken működő könyvtárak gyakran első, illetve utolsó lehetőségét teremtik meg annak, hogy az emberek könyvet vegyenek a kezükbe, olvasóvá váljanak, akkor nem lehet kétséges e könyvtárak szerepe, léte.

Tapasztalataink szerint ma már a felelősséggel gondolkodó szakszervezeti tisztviselők minden korábbinál átgondoltabban figyelemmel kísérik azt, hogy mire fordítják a tagság pénzét. Milyen a könyvtár? Kik használják? Érdemes-e rá költeni? Az odafigyelés igazából hasznos, s ha ez a szakemberekkel (az ellátóközpont munkatársaival) való közös gondolkodással társul, akkor a munkahelyeken nem a megszüntetés az első reakció, hanem a továbbgondolás: hogyan lehet jobban megfelelni a használói igényeknek.

Mi is a szakszervezeti könyvtárak feladata ma? A nevelés? Amit már annyian, annyiszor megpróbáltak az elmúlt évtizedekben a jól ismert eredménnyel? Azt gondo-